

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 8 april 2022

Mål nr

Ö 4651-21

PARTER

Klagande

JK

Ombud: Advokat CS

Motpart

VKP

Ställföreträdare: SP

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: Juristen KW

SAKEN

Edition

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges beslut 2021-06-24 i mål T 4095-20

Dok.Id 228073

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut på så sätt att JK föreläggs att senast fyra veckor efter Högsta domstolens beslut till hovrätten ge in sina digitala årsoppgørelser från Skattestyrelsen i Danmark för 2017, 2018 och 2019.

Högsta domstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen åt KW till 5 343 kr. Av beloppet avser 4 275 kr ombudsarvode och 1 068 kr mervärdes-skatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

JK har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla VKPs editionsyrkande.

VKP har motsatt sig ändring av hovrättens beslut.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Bakgrund

1. VKP väckte talan mot JK, som är hennes far, om underhållsbidrag. Hon framställde också ett yrkande om edition och att tingsrätten sålunda skulle förelägga JK att förete sina digitala årsoppgørelser från Skattestyrelsen i Danmark för 2017, 2018 och 2019 samt selvangivelse eller oplysningsskema för dessa år.
2. JK bestred editionsyrkandet och invände bl.a. att han inte hade handlingarna, att han saknade möjlighet att få tag på dem från Skattestyrelsen och att han därför inte kunde betraktas som innehavare av handlingarna.
3. Tingsrätten avslog yrkandet om edition och meddelade därefter dom i målet. Hovrätten har ändrat tingsrättens beslut i editionsfrågan och förelagt JK att till hovrätten ge in sina digitala årsoppgørelser från Skattestyrelsen i

Danmark för 2017, 2018 och 2019 samt i förekommande fall selvangivelse eller oplysningskema för dessa år.

Vad målet gäller i Högsta domstolen

4. Frågan i Högsta domstolen är vad som krävs för att en person ska anses inneha en elektronisk handling på ett sådant sätt som utgör en förutsättning för edition. Målet aktualiserar även frågan huruvida en domstol i Sverige kan förelägga en part som är bosatt utomlands att förete en elektronisk handling som finns utomlands.

Edition

Huvudregeln

5. Huvudregeln är att den som innehar en skriftlig handling, som kan antas ha betydelse som bevis, är skyldig att förete den (se 38 kap. 2 § rättegångsbalken). Editionsplikten är avsedd att vara av samma omfattning som skyldigheten för en part eller ett vittne att lämna muntliga uppgifter om handlingens innehåll (jfr NJA II 1943 s. 498). Plikten syftar till att den som är i behov av en handling som bevis ska få tillgång till handlingen, ytterst för att säkerställa att den enskilde kan komma till sin rätt.

6. Ett skriftligt bevis i den mening som avses i 38 kap. utgörs av en handling som uttrycker ett intellektuellt innehåll och som med avseende på det innehållet åberopas som bevis i rättegång (jfr Natanael Gärde m.fl., Nya rättegångsbalken, 1949, s. 526 och Per Olof Ekelöf m.fl., Rättegång IV, 7 uppl. 2016, s. 256).

Elektroniska handlingar

7. Det förhållandet att uppgifter är elektroniskt lagrade hindrar inte att utskrifter avseende uppgifterna görs till föremål för edition (se ”Loggfilerna”

NJA 1998 s. 829). Det innebär att bestämmelserna om edition gäller även elektroniskt lagrade handlingar och uppgifter, liksom att det i ett beslut om edition kan föreskrivas att handlingarna eller uppgifterna ska tillhandahållas i elektronisk form (se ”SIE4-filerna” NJA 2020 s. 373 p. 13 och 14).

Föreläggandet

8. Om det finns en skyldighet att förete en handling som bevis, får rätten förelägga innehavaren att förete den (se 38 kap. 4 §). Editionsplikten begränsas principiellt sett inte av andras rättigheter till handlingen eller av åtaganden beträffande handlingen som innehavaren har gjort i förhållande till andra. Skulle någon annan ha äganderätt till eller förfoganderätt över handlingen, utgör det i sig inget hinder för edition så länge editionsvaranden kan anses inneha den. (Se ”Mötesanteckningarna” NJA 2020 s. 664 p. 11–13.)

9. Ett föreläggande ska innehålla uppgift om var och hur handlingen ska tillhandahållas. För att tvinga fram en fullgörelse kan rätten i föreläggandet bestämma vite. Följs inte föreläggandet kan rätten utsätta ett nytt, högre vite eller besluta att handlingen ska ställas till förfogande genom Kronofogdemyndighetens försorg. (Se 38 kap. 5 §.)

Övriga krav

10. Ett editionsföreläggande förutsätter, förutom innehav, att sökanden kan identifiera handlingen, att handlingen kan antas ha betydelse som bevis och att partens intresse av att få tillgång till handlingen till följd av bevisningens relevans väger tyngre än motpartens intresse av att inte lämna ut den (se ”Loggfilerna” NJA 1998 s. 829 samt ”Fakturorna och editionen” NJA 2014 s. 651 p. 7–11).

Närmare om innehavskravet

11. Endast den som innehar en handling kan föreläggas att förete den. Det utgör inte en förutsättning att parten äger handlingen. Kravet på innehav innebär inte mer än att personen på ett fysiskt eller jämförbart sätt har tillgång till handlingen genom att i allmän mening ha handlingen i sin besittning. Det räcker alltså med att personen har kontroll över handlingen genom att ha en förfoganderätt till den och därmed kan bestämma hur handlingen ska användas (jfr Ekelöf m.fl., a.a., s. 266 f., Peter Westberg, Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål, 2010, s. 590 och Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, december 2021, Juno, kommentar till 38 kap. 4 §). Detta stämmer också väl överens med innehavskravet i International Bar Associations (IBA) regler om bevisupptagning i internationella skiljeförfaranden¹, där det för innehav räcker med att handlingen är i partens ”possession, custody or control” (se artikel 3).

12. Företag och privatpersoner lagrar ofta handlingar hos databasföretag eller hanterar handlingar på andra sätt i s.k. molntjänster, dvs. IT-tjänster som tillhandahålls över internet. Många får inte längre post, vare sig i pappersform eller via e-post, utan loggar in i datasystem för att få del av exempelvis beslut från myndigheter. Detta sker i stor utsträckning utan att informationen skrivs ut eller sparas på den egna datorn. Utvecklingen har alltså inneburit att förvaring av en fysisk handling hos en person numera ofta ersatts av förvaring hos tredje man – en myndighet eller företag – i elektronisk form; skrivbordslådan med lås har alltså bytts ut mot elektronisk förvaring där tillgången bestäms av koder vid inloggning.

13. För att innehavskravet ska vara uppfyllt i de fall där handlingen finns i elektronisk form i en molntjänst, extern databas eller liknande bör det normalt vara tillräckligt att editionssvaranden har en på lag eller avtal grundad ovillkorlig rätt till handlingen och kan få tillgång till informationen t.ex. genom inloggning (jfr Ekelöf m.fl., a.a., s. 266 f. och Lars Heuman,

---

¹ IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration, 2020.

Skyldighet för en part att lämna en förteckning över de skriftliga bevis han innehar, i Vänbok till Bertil Södermark, 2009, s. 218 f.).

Edition avseende handlingar i utlandet från en part som är bosatt utomlands

14. Utgångspunkten är att en domstol i staten där rättegången äger rum bara kan komma åt bevisning i en annan stat om den staten har godkänt det, antingen genom en internationell överenskommelse eller i det enskilda fallet. Om en officiell representant för en stat, t.ex. en domare, bedriver bevisupptagning på plats inom en annan stats område utan ett sådant godkännande utgör det typiskt sett en kränkning av den andra statens suveränitet. Rätten till bevisupptagning för en domstol är därför för svensk del begränsad till sådan upptagning som kan ske i Sverige.

15. Regler om bevisupptagning i utlandet finns i 1970 års Haagkonvention om bevisupptagning i mål och ärenden av civil och kommersiell natur. Mellan EU:s medlemsländer (förutom Danmark) tillämpas EU:s bevisupptagningsförordning². Även mellan de nordiska länderna har det ingåtts en överenskommelse om bevisupptagning³.

16. Syftet med regelverken är att – med respekt för staternas suveränitet – underlätta möjligheterna att komma åt bevisning som finns i en annan stat än där rättegången pågår. De internationella regelverken kompletteras i Sverige bl.a. av lagen (1946:817) om bevisupptagning vid utländsk domstol och lagen

---

² Rådets förordning (EG) nr 1206/2001 av den 28 maj 2001 om samarbete mellan medlemsstaternas domstolar i fråga om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur som ersätts den 1 juli 2022 av Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2020/1783 av den 25 november 2020 om samarbete mellan medlemsstaternas domstolar i fråga om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur.

³ Nordisk överenskommelse om inbördes rättshjälp genom delgivning och bevisupptagning, Köpenhamn den 26 april 1974 (SÖ 1975:42).

(2003:493) om EG:s förordning om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur.

17. Frågan är emellertid om en svensk domstol behöver använda något av dessa instrument, när en part yrkar att en annan part ska förete en elektronisk handling som finns utomlands. Ett editionsföreläggande kan då i någon mening sägas få en extraterritoriell räckvidd. Men det är då främst fråga om en faktisk och inte en rättslig effekt av föreläggandet.

18. Det är klart att om en editionssvarande i Sverige kan få tillgång till den elektroniska handlingen därför att svaranden har en på lag eller avtal grundad ovillkorlig rätt till handlingen, saknar det principiellt betydelse om den faktiska lagringen sker i Sverige eller utomlands.

19. När det däremot är fråga om en editionssvarande som är bosatt i utlandet och handlingen finns utomlands, kan rätten för den svenska domstolen att utfärda ett editionsföreläggande vara begränsad. Domstolen måste emellertid anses ha rätt att utfärda ett editionsföreläggande i vart fall när editionssvaranden också är part i rättegången och föreläggandet avser att svaranden ska förete handlingen vid den svenska domstolen (jfr Westberg, a.a., s. 733 f.).

20. Som framgår av 38 kap. 5 § får rätten tillhålla den som ska förete handlingen att fullgöra sin skyldighet vid vite. Några hinder mot ett vitesföreläggande för att påverka editionssvarandens beteende i utlandet genom att där skaffa sig direkt tillgång till en elektronisk handling finns normalt inte, eftersom ett sådant föreläggande ska fullgöras i Sverige. Det förutsätter dock att editionssvaranden inte föreläggs att i utlandet bryta mot de där gällande lagarna. (Jfr Michael Bogdan och Michael Hellner, Svensk internationell privat- och processrätt, 9 uppl. 2020, s. 435 f. och prop. 1983/84:78 s. 59 f.)

21. En domstol kan emellertid inte besluta att handlingen ska ställas till förfogande genom Kronofogdemyndighetens försorg. Skulle en sådan eller liknande verkställighetsåtgärd aktualiseras är domstolen i stället hänvisad till regelverken om bevisupptagning i utlandet (se p. 15 och 16).

Bedömningen i detta fall

22. Följande är utrett om den danska regleringen om årsopgørelse, oplysningsskema och selvangivelse. I början av varje år mottar Skattestyrelsen upplysningar om föregående års inkomster och tillgångar från bl.a. arbetsgivare och banker. Dessa uppgifter sammanställs av Skattestyrelsen i en årsopgørelse som görs tillgänglig för den skattskyldige i det elektroniska systemet ”TastSelv” eller i pappersform. Den skattskyldige kan därefter göra rättelser i årsopgørelsen om någon uppgift är felaktig eller ofullständig. I vissa situationer behöver den skattskyldige till Skattestyrelsen ge in ett oplysningsskema (tidigare selvangivelse). Åtkomst till TastSelv-systemet och kommunikation med Skattestyrelsen kan ske med hjälp av NemID (som närmast motsvarar det svenska BankID) eller en s.k. TastSelv-kode.

23. Det står mot denna bakgrund klart att JK vid någon tidpunkt har fått del av årsopgørelser från Skattestyrelsen för de aktuella åren. Det är även klarlagt att JK har en ovillkorlig rätt och dessutom möjlighet att på ett enkelt sätt på nytt ta del av handlingarna från Skattestyrelsen genom att på egen hand logga in i det elektroniska systemet utan någon inblandning från Skattestyrelsens sida.

24. Den omständigheten att JK inte har de aktuella handlingarna på sin egen dator eller i pappersform medför därför inte att han inte ska anses inneha handlingarna. Ett editionsföreläggande riktat mot honom – och som innebär att han ska ge in handlingarna till en svensk domstol – kan inte heller anses beröra den danska myndigheten på något sådant sätt att det krävs en begäran om rättslig hjälp med bevisupptagning från utlandet.

25. Det finns således förutsättningar att bifalla VKPs yrkande om edition. Det saknas dock utredning om huruvida JK till danska myndigheter har gett in upplysningsskema eller selvangivelse för 2017, 2018 och 2019. I avsaknad av sådan utredning kan JK inte föreläggas att förete sådana handlingar.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Johnny Herre (referent), Stefan Johansson, Cecilia Renfors och Johan Danelius. Föredragande har varit justitiesekreteraren Malin Broman Lindfors.